

Date: 21st January-2026

**RAQAMLI IJTIMOIIY TARMOQLARDA MA'LUMOTLARNI BOSHQARISH VA
INTELLEKTUAL TAHLIL STRATEGIYALARI**

Ruziyev Eldor Ilhomovich

TATU Mustaqil izlanuvchisi

[Tel:+998946250020](tel:+998946250020)

KIRISH: Bugungi jadallik bilan rivojlanib taraqqiy etib borayotgan jamiyatda barcha sohalarda bo'lgani kabi ijtimoiy sohalarda ham tub o'zgarishlar ro'y bermoqda, ayniqsa ijtimoiy sohada turli xizmatlarni bajarishda, turli xizmatlardan foydalanish ham rivojlanib bormoqda. Ijtimoiy sohadagi xizmatlar globallashtgan jamiyatda onlayn amalga oshirilish ishlari ancha tarqqiy etib bormoqda. Insoniyat tarixida internetning kashf qilinishi eng yuksak yutuqlardan biri bo'lib, xizmat qildi. Shundan keyin ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish onlayn ko'rinishga o'tib bordi. Darhaqiqat, internetda eng qulay va oson bo'lgan paltforma bu ijtimoiy tarmoqlardir.

Aslida ijtimoiy tarmoq bu – internet tarmog'ida onlayn xizmatlar, ijtimoiy munosabatlar, ko'ngilochar dasturlar va turli mehnat maqsadida ishlatiladigan platformadir. "Ijtimoiy tarmoq tarkibi ishtirokchilari tomonidan yaratiladigan ko'p foydalanuvchi interaktiv veb-sayt. Ijtimoiy tarmoqning maqsadi internetda o'xshash qiziqishlar va yoki faoliyatga ega shaxslar bilan hamjamiyatlar qurishdan iborat. O'zaro aloqa ichki pochta yoki oniy xabar almashish tizimi orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy tarmoqlar ochiq yoki yopiq bo'lishi mumkin. Ijtimoiy tarmoq xususiyatlarining biri – "do'stlar" va "guruhlar" tizimi"[1].

METODLAR

Mavzu Tarixiy metodlar-tarixiylik, qiyosiy-mantiqiy tahlil, ketma-ketlik, xolislik tamoyillari asosida ilmiy tahlil etilgan.

MUHOKAMA

Insoniyat paydo bo'lgandan to hozirgi vaqtga qadar axborotga bo'lgan ehtiyojlari shakllanib, rivojlanib, tobora ortib bormoqda. Insoniyat bugun toshdan to koinotgacha bo'lgan bilimlar sohibi hisoblanadi. Axborot almashish uchun turli vositalarni ishlab chiqishga harakat qilib kelmoqda. Dastavval, ibtidoiy jamoa davrida biron bir belgilarga qarab, axborot almashilgan. Keyinchalik, Piktogramma shaklida ya'ni yozuv gacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Bunda rasmlar yoki ma'lum bir ko'rgazmali jarayonlarni ifodalash orqali axborot almashish tizimini o'ylab topishadi.

Piktogrammalar (xiàngxíngzì) tasviriy rasmlar bilan yaratilgan iyerogliflar hisoblanadi. Hozirgi kunda ular iyerogliflarning unchalik katta bo'lmagan qismini tashkil qiladi. Undagi muhim jihati shundaki, hodisa, o'simlik yoki odam aniq holicha tasvirlanadi, ortiqcha detallarga to'xtalib o'tilmaydi[2] Insoniyat axborot almashish jarayoni rivojlanishi natijasida ideagramma tushunchasi shakllandi. Yunonchagadan olingan bo'lib, "idea"- "tushuncha" , "gramma" -"yozuv" degan ma'noni anglatadi. Tilning ayrim tovush-larini emas, balki to'liq tushunchalarni ifodalashga asoslangan,

Date: 21st January-2026

shartli qabul qi-lingan yozuv belgilari (raqamlar, matematik shakllar; shuningdek, iyeroglifik yozuv belgilari). Bu turli belgilar orqali, ma'lum bir jarayoni ifodalash orqali axborot almashish imkoniyatini beradi. Diagramma (yun. diagramma - chizma, rasm, shakl) - muayyan miqdorlar (temperatura, bosim va boshqa) o'rtasidagi bog'lanishni grafik tarzda ifodalash (yaqqol ko'rsatish) usullaridan biri. Masalan, statistikada ma'lumotlarni geometrik shakllar (tekisliklar, chiziqlar, doiralar va boshqa) yordamida ifodalovchi chizmalar majmui. Diagrammada o'lchov birligi (foiz, kg, g va boshqa) miqdorning turiga qarab tanlanadi. Masalan, og'irlik (massa) t, kg, g larda, temperatura gradus (daraja) orqali ifodalanadi [3].

Insoniyat hayotiga Chopar - otliq xabarchi. O'tmishda Sharqda, xususan, O'rta Osiyoda almashish imkoniyatlarini kengaytirdi. Pochta aloqasi - transport vositalari yordamida xat, davriy nashrlar, jo'natma, pul va h.k.ni qabul qilib olib jo'natadigan muassasalar tizimi. Pochta aloqasining yuzaga kelishi bevosita yozuvning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Yunoniston, Eron, Misr, Xitoy va Rim imperiyalarida Pochta aloqasi davlat boshqaruvida alohida ahamiyat kasb etgan va davlat Pochta aloqasi yaxshi yo'lga qo'yilgan: jo'natilgan xatxabarlar otda va piyoda estafeta tamoyili asosida tashilgan. Hunarmandchilik va savdosotiqning rivojlanishi bilan hunarmand va savdogarlarga xizmat qiluvchi shahar pochталari vujudga keldi. Ular, ayni paytda, aholining boshqa tabaqalariga ham xizmat qildi [5]. Insoniyat taraqqiyoti davomida telegramma paydo bo'lishi bilan axborot almashish birmuncha yaxshi tomonga o'zgardi. Telegramma (tele... va gramma.) - telegraf orqali uzatiladigan hujjatli xabar. Ichki (mamlakat doirasida) va xalqaro (mamlakatlararo) telegrammalar farqlanadi. Ichki telegramma o'z navbatida, shaharlararo va mahalliy, shoshilinch va oddiy xillarga bo'linadi. Telegrammalarining bir yo'la bir necha manzilga uzatiladigan, xat telegramma, faksimil telegramma (foto telegramma.) va boshqa turlari bor [6]. Axborot almashishning yangi bosqichi shakllangandan so'ng, faqat rasm yoki turli belgilar, yozuvdan tashqari ovozli xabar olish imkonini beruvchi telefon kashaf qilindi. Telefon - tovush uzatish va qabul qilish uchun mo'ljallangan telekomunikatsiyalar qurilmasidir. Odatda tovushning mexanik energiyasini elektrik signallar energiyasiga aylantirish, masofadan uzatish va uni qaytadan tovushga aylantirish prinsipi bilan ishlaydi. Televizor, radio, gazeta va boshqa axborot almashish mexanizmlari shakllanib kirib keldi.

Globalashuv jarayonlariga kelib, axborot almashish tizimi yanada taraqqiy etib, rivojlanib boradi. Bugungi kunda hayot sur'atlari tezlashib borayotgan jamiyatda, axborotga bo'lgan talab ham, ehtiyoj ham tezlashib bormoqda.

Bu borada I Karimov quyidagi fikrni ta'kidlab o'tgan. "Fuqarolarning axborot sohasidagi huquq va erkinliklarini ta'minlash masalasi insonlarning axborot olish, axborotni va o'z shaxsiy fikrini tarqatish huquqi va erkinligini o'zida mujassam etgan" [7].

Insoniyatning ilm fandagi yuqori yutuqlaridan biri bu internetning paydo bo'lishi bilan ifodalash mumkin. Internet global kompyuter tarmog'i hisoblanib, yagona standart asosida faoliyat ko'rsatuvchi mexanizmdir. "Tarmoqlararo" degan ma'noni ifodalaydi. Internet orqli insoniyatda axborot almashish juda osonlashdi, bir qancha qulayliklarni

Date: 21st January-2026

yaratib berdi. Bu jarayon kompyuter tizimidagi barcha axborotlarni oʻzida jamlab, markazlashtiruvchi hisoblanadi. “Internet fan texnika taraqqiyoti natijasi, madaniyat evolutsiyasining hosilasi hisoblanadi. Hozirgi kunda hayotimizni internetsiz tasavvur qilish juda mushkul” [8].

Internet XX asrning buyuk kashfiyotlaridan biri hisoblanadi. Internet virtual muloqot, maʼlumotlar almashish va axborotlashgan magistral vazifalarini bajaradi. Shu tariqa “Media” tushunchasi ham paydo boʻldi. «Media» atamasi (lotincha - medium, yaʼni vosita, vositachi, usul) turli koʻrinishdagi kommunikatsiya va axborot vositasini anglatadi. Bundan tashqari media “muhit”, “uzatish”, “muloqaot qilish” degan maʼnolarni ham anglatadi. Umuman olganda, axborot boʻlish uchun quyidagi oʻziga xos boʻlgan xususiyatlarga javob berishi shart. Dolzarb, tezkor, ishonchli, aniq, oʻz vaqtida va toʻliq kabi xususiyatlarga javob bersagina u haqiqiy axborot hisoblanadi.

Binobarin bugungi jamiyatni axborotlashgan jamiyat desak adashmagan boʻlamiz. “Axborotlashgan jamiyat – bu tabiat va jamiyatda sodir boʻlayotgan narsa, hodisa, voqea, jarayonlar haqida axborotlarni yigʻish, yaratish, saqlash, qayta ishlash, tizimlashtirish, uzatish va qabul qilish, isteʼmol ayriboshlash, taqsimlashga asoslangan moddiy va maʼnaviy ishlab chiqarish jarayonlarini uygʻun holda tezkor harakatga keltiruvchi intellektual munosabatlar zaminiga qurilayotgan kishilar jamiyatidir”[9]

Oʻtgan asrning oxiriga kelib, internet tizimida ijtimoiy tarmoqlar shakllandi hamda taraqqiy etib bugungi kunda asosiy axborot almashish vositasiga aylandi.

Ijtimoiy tarmoq bu – internet tarmogʻida onlayn xizmatlar, ijtimoiy munosabatlar, koʻngilochar dasturlar va turli mehnat maqsadida ishlatiladigan platformadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari izohli lugʻati. Toshkent -2010, 82b
2. Молоткова, Ю. В. „Методика обучения китайскому иероглифическому письму“ (2017).
3. OʻzME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-2005-yil
4. Karimov I.A. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish Konsepsiyasi. – T., 2010.
5. I Saifnazarov va boshqalar. Falsafa darslik. Innovatsion rivojlanish nashriyot- matbaa uyi, 2021, 357-b.
6. J.Ya. Yaxshilikov, N.E. Muhammadiyev “texnika information texnologiyalar falsafasi. Samarqand. 2019, 145 – b.”
7. Nazarov R.N. “Ijtimoiy tarmoqlar mohiyati, tasnifi va funksiyalari”. International Journal of Education, social science & Humanities. 2023-y 243b.

